

A SZENVEDŐ NÉP 1710-BEN

Részlet Rákóczi Ferenc Emlékiratok című művéből

Szerencsi tartózkodásom alatt a francia király megbízólevelekkel hozzám küldte Kókényesdit, más néven Vetésit, aki a francia udvarnál mint követem tartózkodott. Vetési a Lemaire-rel küldött ajánlataimra azt a választ hozta, hogy a Legkeresztényebb Király elhatározta, hogy haladéktalanul követet küld a cárhoz, és szerződésre lép vele a cár előterjesztése alapján. Rögton a cárhoz küldtem Kókényesdit. Nagy reményeket fűztem a francia király nyilatkozatához.

Míg Károlyi Vác körül táborozott, hogy fenntartsa az összeköttetést Érsekújvárral, az Erdélyben tartózkodó ellenséges lovasság értesült hadaim eltávolzásáról, Szatmárig kicsapott, és Nagyvárad felé tért vissza. Ez arra kényszerített, hogy a nép megnyugtatóására visszaküldjem Károlyit. Minthogy előttem nem álltak többé hadak, visszavonultam Patakra, és azt hittem, hogy az ellenség Érsekújvár bevétele után előrenyomul. Szolnok és Eger azonban jól el volt látva, s a közelgő tél biztosította e várakat az ostrom ellen. Amint Érsekújvár bevételenek és az ellenség előnyomulásának híre elterjedt az országban, hadaim mind szétoszoltak, mert mindenki a családját akarta biztonságba helyezni. Egyre inkább hátráltunk a Tisza és a Beszkid-hegyek alkotta „zsákba”, melynek végén Munkács fekszik. Bercsényit még Szerencsről elküldtem, hogy előkészületeket tegyen lengyelországi utazására, ahová azzal az ürüggyel akartam elküldeni, hogy Dolgorukij herceggel, a cár teljhatalmú megbízottjával tárgyaljon. De küldetésének igazi oka az volt, hogy olyasfajta háborún gondolkodtam, amelyben Bercsényi nagyon terhemre lett volna szellemének zavarosságával, gyakori ideges fejfájásaival és sok más gyengélkedésével, amelyek képtelenné tették nagy fáradalmak elviselésére. Így hát kevés kísérettel Patakról az ő ungvári várába mentem, hogy tárgyaljak vele. Helyettesemnek Esterházyt hagytam udvari lovassággal, és figyelmeztettem őt, hogy bizto-

sítsa magát meglepetés ellen, mert előre láttam, hogy a németek kihasználják fölényüket, mivel már senki sem mert szembeszállni velük.

Soha életemben még nem fogott el olyan eleven szájalom, mint a Patakról Ungvárig tartó másfél napi utamon. November hava volt, a földet már hó borította. Hosszú szekérsorokkal találkoztam, melyeken alsó-magyarországi, azaz Vágon túli nemesek és tisztek feleségei menekültek az ellenség elől. Könnyekkel szemükben bizonyították nekem férjük hűségét és ragaszkodását. Szállást és ellátást kértek tőlem. A sárban és a félig megfagyott latyakban összetört és megrekedt szekereken hidegtől átjárt kisgyerekeik sírtak. Helyzetük meghatott, megtettem, amit tehettem, de mindez nem volt képes enyhíteni pillanatnyi helyzetüket, sem biztosítani jövőjüket. Nem sokáig tartózkodtam Ungvárt, hanem átmentem Munkácsra, ahová szerencsére áthozattam Patakról udvarom maradványait és málháimat. Azért mondom, hogy szerencsémre, mert néhány nappal később Esterházy hagyta, hogy Viard meglepje: Charrière ezrede, mely a kijevi palatínus által hozott reguláris csapatokból és német szökevényekből állt, és akkor még nyolcszáz főt számlált, rendezetten vonult vissza a németek elől, míg Esterházy, amint tudott, úgy menekült a vár alatti Bodrog-hídon át, melyet maga mögött fölszedetett. Ugyanekkor a Szepes megyében tartózkodó ellenség is előnyomult, és az Eperjestől egy mérföldre fekvő, fallal kerített Kisszeben városánál foglalt állást. Előzetesen kialakított haditervem alapján át kellett volna kelnem a Tiszán, és egész lovasságomat egy seregbe egyesítve Szolnokra kellett volna vonulnom, ott újra átkelni a Tiszán, hogy elvágjam az élelmezés lehetőségétől az ellenséget, amely arra számítva nyomult előre, hogy a falvakban éléshez juthat. Ami engem illet, az említett várak raktáraiból élelmezhettem volna magamat. De nem volt semmilyen mód arra, hogy végrehajtsam ezt a tervet, a hó miatt, amely már tél kezdetén két láb magasságban borította a földet. Minthogy ez rendkívüli volt, abban bíztam, hogy el is olvad, és nem álltam el tervemtől. De időt kellett nyernem és megszabadulni tábornokaimtól, akik – házasok lévén – csak családjukra gondoltak. November tizenhatodikán szabadon engedtem a Munkács várában fogva tartott Forgách grófot, és engedélyt adtam neki is, valamint Esterházy Antal grófnak, hogy Lengyelországba vonuljanak vissza. Így hát csak Károlyi maradt mellettem, aki könnyített terheimen. Bercsényi huszonhatodikán lépte át a határt, és Jaroslónak vette útját, hogy Dolgorukij herceggel értekezzék. E miniszter, miután értesült Vetési megbízásáról, biztosította Bercsényit ura támogatásáról. Bercsényi tábornok reményekkel telten azt hitte, hogy egy erős orosz csapat élén érkezik, és olyan leveleket írt nekem, hogy azok alapján még inkább óhajtottam időt nyerni.

VAS István fordítása